

РОЗДІЛ 4

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

УДК [327:061.1ЄС+327-049(477)]:355.4(470+571)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.32.15>

СОЛІДАРНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З УКРАЇНОЮ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ: БЕЗПЕКОВИЙ ЧИННИК

SOLIDARITY OF THE EUROPEAN UNION WITH UKRAINE IN COUNTERING RUSSIAN ARMED AGGRESSION: SECURITY FACTOR

Герасимчук Т.Ф.,
*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри політичних наук
Рівненського державного гуманітарного університету*

У статті проаналізовано солідарність Європейського Союзу з Україною у протидії російській збройній агресії, вплив безпекового чинника на прийняття важливих політичних рішень ЄС та надання військової допомоги Україні. Повномасштабна збройна агресія Росії проти України спричинила кардинальні зміни геополітичного ландшафту Європи та архітектури європейської безпеки і поставила ЄС перед необхідністю перегляду підходів у формуванні безпекової політики та пошуку ефективних механізмів протидії ескалації на східних кордонах. У нових геополітичних реаліях безпековий чинник став ключовим у формуванні зовнішньої політики ЄС та визначенні стратегії і тактики відносин ЄС та його держав-членів з Україною. Консенсус західних політичних еліт та солідарність з Україною у протидії військовій агресії Росії важливі для перемоги України у екзистенційній війні. Це важливо і для ЄС, адже, захищаючи суверенітет та демократичні цінності, Україна є «безпековим щитом» для всієї Європи. З перших днів війни Україна отримує військову допомогу і політичну підтримку від ЄС та його держав-членів. Війна поглибила політичний діалог та пришвидшила прийняття ЄС важливих політичних рішень: надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС; визнання Росії державою-спонсором тероризму; визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом Українського народу; прийняття Резолюції про створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України. Солідарність ЄС з Україною виражена і наданням військової допомоги через Європейський фонд миру і Місію ЄС з військової допомоги Україні (EUMAM Ukraine), що має на меті посилення військового потенціалу Збройних Сил України для ефективного ведення бойових дій. Окрім того, військова допомога надходить окремо від держав-членів ЄС та партнерів по НАТО. По суті, відносини Україна-ЄС виходять на новий стратегічний рівень. Це є чітким сигналом для Кремля, що Україна не одна у боротьбі з окупантом, безпека України не може бути без ЄС і НАТО, а воєнні злочини Росії та збройна агресія проти України мають бути покарані в інтересах миру та глобальної безпеки.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, європейська інтеграція, європейська безпека, безпековий чинник, солідарність, військова допомога, війна, російська збройна агресія.

The article analyzes the European Union's solidarity with Ukraine in the countering Russian armed aggression, the impact of the security factor on the adoption of important EU political decisions and the provision of military aid to Ukraine. Russia's full-scale armed aggression against Ukraine has caused radical changes in the geopolitical landscape of Europe and the architecture of European security, and presented the EU with the need to review approaches in the formation of security policy and the search for effective mechanisms for countering escalation on the eastern borders. In the new geopolitical realities, the security factor has become a key factor in shaping the EU's foreign policy and determining the strategy and tactics of the EU and its member states' relations with Ukraine. The consensus of Western political elites and solidarity with Ukraine in countering Russia's military aggression are important for Ukraine's victory in the existential war. This is also important for the EU, because, protecting sovereignty and democratic values, Ukraine is a "security shield" for the whole of Europe. As early as of the war, Ukraine has been receiving military aid and political support from the EU and its member states. The war deepened the political dialogue and accelerated the adoption of important political decisions by the EU: granting Ukraine the status of a candidate for EU accession; recognizing of Russia as a state sponsor of terrorism; recognizing of the Holodomor of 1932-1933 as genocide of the Ukrainian people; adopted of the Resolution on the establishment of a special international tribunal for the crime of aggression against Ukraine. The EU's solidarity with Ukraine is also expressed by providing military aid via the European Peace Fund and the EU Military Assistance Mission to Ukraine, that is aimed to strengthen the military potential of the Armed Forces of Ukraine for the effective conduct of hostilities. In addition, military aid comes separately from EU member states and NATO partners. In essence, Ukraine's relations with the EU are reaching a new strategic level. This is a clear signal to the Kremlin that Ukraine is not alone in its fight against the occupier, that Ukraine's security cannot exist without the EU and NATO, and that Russia's war crimes and armed aggression against Ukraine must be punished in the interests of peace and global security.

Key words: European Union, Ukraine, European integration, European security, security factor, solidarity, military aid, war, Russian armed aggression.

Постановка проблеми. Гібридна війна Росії проти України з 2014 р. і повномасштабна збройна агресія з 24 лютого 2022 р., волонтеристське порушення РФ норм міжнародного права, спричинені масові втрати і поранення серед цивільного населення, енергетичний шантаж, ядерна риторика, геноцид і ракетний терор в Україні спричинили глобальний зсув у європейській та глобальній безпеці. Війна РФ проти України – це і міжцивілізаційне протистояння різних культур, цінностей, ідеологій, управлінських моделей. «Це не лише про Україну, це зіткнення двох світів, двох полярних наборів цінностей», – сказала Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн у інтерв'ю «Kyiv Independent». Війна показала різочу відмінність і глибокий ціннісний розрив між українцями і росіянами, розвіяла міфи про «братні народи» і «другу армію світу». Україна довела всьому світові, що цивілізаційний вибір зроблено на основі демократичних цінностей і поваги прав людини. За свій геополітичний вибір Україна платить непомірно високу ціну. Стійкість і спротив Збройних Сил України (ЗСУ) та всього українського суспільства розвіяли сумніви західних політиків та експертів щодо перемоги України. Україна стала форпостом безпеки у глобальному протистоянні між цивілізованим демократичним та авторитарним світом. Але наодинці Україна навряд чи змогла б протистояти російській військовій агресії, геноциду і тероризму. Лише спільними зусиллями можна подолати ворога. Відтак міжнародна солідарність, політична і військова підтримка, партнерська допомога є життєво необхідними для України в умовах війни. Виникнення нового геостратегічного ландшафту та вороже середовище безпеки вимагають від Європейського Союзу (ЄС) виважених політичних рішень та гарантій безпеки для держав-членів та посилення безпеки на східних кордонах. Безпековий чинник став ключовим у поглибленні політичного діалогу ЄС з Україною, впровадженні нових механізмів солідарності й підтримки України, що і визначає актуальність наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових доробках солідарність здебільшого аналізується в мирних умовах як відносини всередині ЄС, з країнами-кандидатами, включаючи і дослідження процесу розширення на Схід, Середземномор'я та на Балкани. Проблема солідарності в Європейському Союзі досить добре розроблена європейськими дослідниками В. Волесом, Г. Волесом, Дж. Ітвеллом, М. Еллманом, Е. Холлнейглом та іншими. Наукові доробки в основному стосуються різних аспектів співпраці й взаємодії як між державами-членами, країнами-кандидатами, так й іншими державами в межах Східної політики ЄС, Європейської політики сусідства та політики Середземноморського ді-

логу. Європейські вчені М. Кайдінг, Й. Поллак, П. Шмідт аналізують європейську солідарність як відповідь на геополітичні зміни XXI ст. та роздумують над майбутнім Європи як «проєкту миру» [36]. Дж. Демпсі, старша наукова співробітниця Carnegie Europe¹ і головна редакторка блогу Strategic Europe, у своїх публікаціях та аналітичних оцінках полемізує про те, як російсько-українська війна має змінити ЄС [27].

Українські вчені С. Віднянський, І. Вовканич, Є. Кіш, В. Копійка, М. Лендел, А. Мартинов, С. Мітряєва, С. Мотрук, Ю. Палагнюк, В. Посельський, Н. Романюк, О. Рудік, Т. Сидорук, О. Федунь та багато інших досліджують політичні відносини України з ЄС, програми співпраці України з ЄС, надання технічної допомоги Україні в межах реалізації тих чи інших діючих програм. Найбільший масив досліджень стосується співпраці України з ЄС в межах Східного партнерства, імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС, програм Horizon 2020 / Horizon Europe, Interreg Europe, Cosme, «Креативна Європа», Еразмус+ та багатьох інших проєктів. Донедавна солідарність ЄС з Україною в умовах повномасштабної війни практично не досліджувалася. Але поступово з'являються наукові статті з даної проблематики в царині політичних, соціальних та гуманітарних наук. З'явилися перші наукові праці про відносини ЄС з Україною в умовах російсько-української війни українських політологів О. Брусиловської, Є. Горюнової, Т. Каменчук, С. Наумкіної. Нещодавно вийшла друком колективна монографія вчених соціологів «Українське суспільство в умовах війни. 2022» за ред. Є. Головахи, С. Макеєва, в якій автори на основі емпіричних даних моніторингу Інституту соціології НАН України аналізують глобальні та локальні аспекти війни, трансформації інституціональної та соціально-групової структури, зсуви в настроях, очікуваннях, ціннісних орієнтаціях тощо [11]. Українська політолог Н. Хома досліджує технології миробудівництва на прикладі допомоги Україні, аналізуючи унікальність та особливості українського кейсу антивоєнного, миробудівничого краудфандингу [12]. Проблеми національної стійкості України та солідарності ЄС з Україною, функціонування Платформи солідарності ЄС задля підтримки громадян України, що шукають захисту від війни² в ЄС досліджено у наукових доробках авторки даної статті [2; 3].

¹ Carnegie Europe – центр аналізу європейської зовнішньої політики та політики безпеки.

² Станом на 20 грудня 2022 р. 7,863,339 громадян України зареєструвалися в ЄС як шукачі притулку, з яких 4,862,560 осіб отримали тимчасовий захист в ЄС. Ця цифра незначно, але все ще зростає. Ці дані не є сталими, цифра постійно змінюється і не означає, що всі вони знаходяться в ЄС. адже статус тимчасового захисту дає право повернення в Україну зі збереженням статусу тимчасового захисту протягом одного року, а у разі необхідності продовження його ще двічі по шість місяців [3, с. 29].

Основною джерельною базою для написання статті є рішення, висновки, резолюції, директиви інститутів ЄС: Європейської Комісії, Європейського Парламенту, Європейської Ради, Ради ЄС, а також виступи, інтерв'ю, звернення лідерів ЄС, що складає емпіричну базу даних для контент-аналізу, статистичного і порівняльного аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Співпраця ЄС з Україною досліджувалася загалом та в контексті імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС, що з 2014 р. відбувалося в умовах гібридної війни РФ в Україні. Але в умовах повномасштабної війни така співпраця суттєво відрізняється за напрямками і змістом. Адже йдеться не просто про співпрацю, а про солідарність з Україною, як з кандидатом на вступ до ЄС, у протидії російській збройній агресії. Окрім того, Україна є важливою у новій архітектурі європейської безпеки і це добре розуміють в ЄС. Відтак на порядок денний ЄС постало питання надання Україні військової допомоги та забезпечення України летальною зброєю, чого не було раніше. Суттєво розширилися механізми надання гуманітарної допомоги та збільшилися масштаби підтримки України задля збереження національної стійкості та здатності давати відсіч ворогові. Змінилися механізми співпраці, адже додалася проблема майже 5 мільйонів біженців з України, які шукають прихистку в ЄС. Українські соціологи і демографи зазначають, що це найбільша міграція з часів Другої світової війни [11]. Гострота проблеми та відсутність допоки системних досліджень з даної теми актуалізує студіювання проблеми міжнародної солідарності ЄС з Україною та ролі безпекового чинника у протидії повномасштабній збройній агресії Росії, наданні військової допомоги Україні. Важливо зауважити, що є низка інших форматів підтримки і допомоги, такі як гуманітарна, економічна та макрофінансова, але це предмет подальших наукових пошуків і досліджень.

Методологія дослідження базується на системному, синергетичному та діалектичному підходах, що поглиблює концептуальне осмислення ролі безпекового і політичного чинників у міжнародній солідарності та партнерській допомозі України у боротьбі з російською збройною агресією. Водночас політичний чинник визначає і особливості трансформації європейської безпеки та побудови нової безпекової моделі, що має стати протидією агресивній геополітиці РФ. Системний підхід обґрунтовує роль партнерських відносин всередині ЄС та солідарність з Україною у боротьбі за мир і демократичні цінності й свободи; поглиблює дослідження солідарності в межах ЄС як стійкої функціональної системи міжнародних відносин між державами-членами, інститутами ЄС та європейськими громадянами. Синергетична парадигма

спрямована на дослідження партнерських відносин в умовах безпекових викликів і загроз, пошуку правових механізмів солідарності, підтримки та допомоги, посилення ролі консультаційних механізмів та впливу міжнародних інституцій на протидію агресивній політиці РФ. Діалектичний підхід поглиблює наукові пошуки та роздуми щодо поглиблення партнерських відносин України з ЄС та солідарності ЄС з Україною у протидії безпековим загрозам і боротьбі за мир, демократичні цінності і свободи. Компаративний і статистичний методи у поєднанні з контент-аналізом сприяють виокремленню безпекового чинника як ключового у солідарності ЄС і його держав-членів з Україною.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз впливу безпекового чинника на прийняття важливих політичних рішень ЄС щодо солідарності з Україною у протидії російській збройній агресії та надання військової допомоги Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабна війна Росії в Україні показала, що система європейської та міжнародної безпеки потребує перезавантаження. Для ЄС гострою потребою стало створення більш гнучких систем безпекової взаємодії, що зможуть швидко й ефективно реагувати на нові виклики і загрози на східних і південних кордонах. Ще з початком гібридної війни РФ в Україні було зрозуміло, що проблеми європейської безпеки виходять за межі кордонів ЄС. Але лише повномасштабне вторгнення в Україну змусило європейських політиків публічно визнати, що «в терміновому порядку потрібно швидше та сильніше поглибити зв'язки та співпрацю з сусідами» [14], про що сказав Голова Європейської Ради Шарль Мішель у Зверненні до послів ЄС на Щорічній конференції 10 жовтня 2022 р. Це означає, що війна особливо загострила низку безпекових питань, які довго замовчувались, але вимагали і ще довго вимагатимуть політичної волі та дієвих політичних рішень європейського політикуму.

В умовах війни європейські політичні еліти постали перед випробуванням на свою солідарність і стійкість. Павел Зерка³, провідний аналітик Європейської Ради з міжнародних відносин, аналізуючи війну в Україні, зазначає, що «Європа об'єдналася у солідарності з Україною, і це є тестом на стійкість європейської солідарності» [45]. Допоки їм це вдається, але війна в Україні показала, що «відповідь Європи на агресію Росії вимагає від європейських лідерів розвитку нового

³ Павел Зерка – політичний співробітник Європейської Ради з міжнародних відносин, провідний аналітик з питань європейської громадської думки. Європейська рада з міжнародних відносин, ЄРМВ (англ. European Council on Foreign Relations, ECFR) – європейська фабрика думок, яка аналізує проблеми зовнішньої політики та політики безпеки.

мислення» [27] щодо трансформації системи європейської і міжнародної безпеки, готовності надати військову та іншу підтримку Україні відповідно до геополітичної ситуації. Глобальне середовище безпеки вимагає від ЄС посилення стійкості та солідарності, швидкого прийняття рішень та збільшення спроможності рішуче діяти. А геноцид і ракетний терор Росії в Україні, жорстоке «знищення українських міст і містечок допомогло сформуванню спільного сприйняття загрози серед більшості європейських урядів» [27]. В ЄС визнають, що війна Росії в Україні вимагає нових підходів і стратегічних рішень щодо надання військової допомоги Україні та чіткого визначення ролі України у новій архітектурі європейської і глобальної безпеки. Підтримка України у боротьбі з РФ з мотивів безпеки є актуальною як для ЄС, так і НАТО, що виступає гарантом безпеки і оборони для держав-членів ЄС⁴ та всього демократичного світу. «Цей бій дуже важливий для нас, бо те як ми сьогодні відповімо на те, що робить Росія, визначатиме майбутнє міжнародної системи», – сказала Урсула фон дер Ляєн [44].

Про серйозність намірів ЄС у сфері безпеки свідчить прийняття 21 березня 2022 р. нової оборонної стратегії ЄС «Стратегічний компас безпеки та оборони для Європейського Союзу, який захищає своїх громадян, цінності й інтереси та сприяє міжнародному миру і безпеці» [15]. Стратегічний компас – це стратегія зміцнення партнерства, стійкості ЄС, посилення його безпеки і обороноздатності з урахуванням виявлених стратегічних недоліків. У Північноатлантичному Альянсі 29 червня 2022 р. на саміті у Мадриді також затвердили нову Стратегічну концепцію НАТО – 2022 [9]. По суті ЄС стає реальним геополітичним гравцем у глобальній безпеці та обороні разом з НАТО.

Окрім того, створено нові механізми координації дій демократичних держав щодо підтримки України у боротьбі з російською агресією, куди входять держави-члени ЄС і НАТО та інші демократичні держави Європи і світу. Найбільш дієвою є Контактна група з питань оборони України (формат «Рамштайн»), що об'єднує 54 демократичні держави (загалом запрошено 60 держав світу). З 26 квітня 2022 р. по січень 2023 р. відбулося вісім зустрічей у форматі «Рамштайн», остання – 20 січня 2023 р., результатом якої є надання Україні не лише оборонної, а й наступальної зброї. Процес лише набирає обертів і цілком ймовірно, що формат «Рамштайн» може еволюціонувати до нової моделі глобальної безпеки. Також започатковано Європейську політичну спільноту (перша зустріч 6–7 жовтня 2022 р.); Координаційну платформу донорів (G7 створена

⁴ Гарантом колективної безпеки і оборони для держав-членів ЄС виступає НАТО. З 27 держав-членів ЄС 21 (після завершення процедури набуття повноправного членства Фінляндією і Швецією буде 23) є членами Альянсу.

12 грудня 2022 р.). Ці дві платформи поки на етапі становлення. Такі механізми демонструють солідарність з Україною і є консультаційними майданчиками для вироблення важливих політичних рішень. У межах даної статті обмежимося лише згадками про них, позаяк це предмет окремого наукового дослідження. Але в жодному випадку ці платформи не можна розглядати як альтернативу інтеграції України з ЄС та НАТО. Членство України в ЄС і НАТО – безальтернативний шлях розвитку.

Нова архітектура європейської безпеки неможлива без України, так само як безпека України неможлива без ЄС і НАТО. Підтримка України у протидії військовій агресії РФ відповідає інтересам ЄС як «проекту миру» [36] та національним інтересам України, адже стратегічним напрямом зовнішньої політики України є набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Північноатлантичному Альянсі (НАТО), що закріплено у ст. 85 (п. 5), 102, 116 Конституції [5] та низці стратегічних документів, які визначають як зовнішню [7], так і безпекову [8] політику України. «Без вільної України не може бути вільної Європи», як неодноразово у своїх промовах і зверненнях справедливо зауважує Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн.

Розширення і поглиблення солідарності ЄС з Україною відбувається на основі партнерських відносин, що вибудовуються з 2014 р. з підписанням Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та його державами-членами, з одного боку, та Україною, з іншого⁵. Основою є політичний діалог, про що предметно йдеться у розділі II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» Угоди про асоціацію [10]. Ратифікація Угоди про асоціацію відбувалася в умовах гібридної війни в Україні, що, з одного боку, загострила проблему європейської безпеки, а з іншого – активізувала політичний діалог України з ЄС та заклала основи для співпраці у сфері зовнішньої та безпекової політики. З початком повномасштабної війни досвід співпраці України з ЄС у сфері Спільної політики безпеки та оборони (СПБО) та узгодження з Спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки (СЗППБ) визначає низку рішень ЄС щодо надання військової допомоги Україні.

З перших днів війни ЄС та його держави-члени не стоять осторонь і роблять все можливе, щоб

⁵ Угода про асоціацію між Європейським Союзом та його державами-членами, з одного боку, та Україною, з іншого підписана в 2014 р., ратифікована Верховною Радою України у вересні 2014 р. Процес ратифікації Угоди всіма державами-членами та інституціями ЄС завершено 11 липня 2017 р. До цього діяли перехідні положення. Окремі розділи Угоди про асоціацію почали діяти тимчасово з 1 листопада 2014 р., з 1 січня 2016 р. почала функціонувати поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. В повному обсязі Угода набула чинності з 1 вересня 2017 р.

підтримати Україну та її громадян. Основу солідарності ЄС з Україною складають політико-правові рішення, що дають поштовх державам ЄС зберігати стійкість та єдність у підтримці України. Попри всі протиріччя, що виникають, політичні еліти ЄС та уряди європейських держав сміливо і відносно швидко відреагували на звернення Президента України та представників Уряду України про допомогу, які лунали з перших днів цієї страшної війни по декілька разів на день на різних міжнародних комунікаційних майданчиках. 25 лютого 2022 р. Уряд України звернувся до ЄС з терміновим запитом про допомогу щодо забезпечення військовою технікою. У відповідь на звернення Уряду України, проявивши солідарність, Рада ЄС підтримала Україну й прийняла низку рішень щодо механізмів надання військової допомоги Україні (28 лютого, 23 березня, 13 квітня, 23 травня, 21 липня, 17 жовтня 2022 р., 23 січня 2023 р.).

Вже 28 лютого 2022 р. Рада ЄС прийняла 2 рішення: Рішення (CFSP) 2022/339 щодо заходів допомоги в рамках Європейського фонду миру для підтримки Збройних Сил України [18] та Рішення (CFSP) 2022/338 про заходи допомоги в рамках Європейського фонду миру для постачання Збройним Силам України військової техніки та платформ, призначених для доставки летальної зброї [19]. Важливо наголосити, що в історії ЄС вперше прийнято рішення про надання летальної зброї третій країні, що зазнала нападу і не є членом ЄС. Це ще раз підтверджує гостроту проблем безпеки та вплив безпекового чинника на солідарність ЄС з Україною у боротьбі з російською агресією.

Обидва рішення ((CFSP) 2022/339 і (CFSP) 2022/338) про надання підтримки і допомоги Україні були прийняті на основі статті 28(1) і 41(2) Договору про Європейський Союз [16] та пропозиції Високого представника Союзу із закордонних справ і політики безпеки Ж. Борреля. У ст. 1 обох рішень зазначено, що метою надання підтримки Україні є «сприяння зміцненню спроможності та стійкості Збройних Сил України для захисту територіальної цілісності та суверенітету України та захисту цивільного населення від військової агресії, що триває» [18; 19]. Рішенням (CFSP) 2022/339 передбачено надання Збройним Силам України обладнання та матеріалів, не призначених для доставки смертоносної зброї, наприклад, засобів індивідуального захисту, аптечок першої допомоги та пального. Ст. 2 передбачено базове фінансування допомоги у сумі 50 млн євро [18]. Рішенням Ради (CFSP) 2022/338 від 28 лютого 2022 р. передбачена допомога у розмірі орієнтовно 450 млн євро в рамках ЄФМ для надання військового обладнання та платформ, призначених для доставки летальної зброї Збройним Силам України [19].

Військова допомога надається Україні в рамках Європейського фонду миру⁶ (ЄФМ), що був створений у 2021 р. відповідно до Рішення (CFSP) 2021/509 (1) [17] для фінансування державами-членами дій Союзу в рамках СЗППБ для збереження миру, запобігання конфліктам і зміцнення міжнародної безпеки відповідно до пункту (с) частини 2 статті 21 Договору про ЄС [16]. У Рішенні Ради ЄС було зазначено, що допомога Україні «повинна мати право на фінансування в рамках ЄФМ, позаяк гібридна війна в Україні триває з 2014 р., а у лютому 2022 р. розпочалося неспровоковане вторгнення в Україну збройних формувань Російської Федерації» [18]. ЄФМ дозволяє ЄС швидко фінансувати військові операції, запобігати конфліктам та посилювати міжнародну безпеку відповідно до пункту (b)(i) статті 1(2) Рішення (CFSP) 2021/509. ЄФМ є позабюджетним інструментом, його фінансова стега становить 5 млрд євро (ціни 2018 р.) на період 2021–2027 рр. Для України важливо, що ЄФМ може фінансувати заходи щодо зміцнення потенціалу третіх держав, регіональних і міжнародних організацій, пов'язаних із військовими питаннями та обороною. 12 грудня 2022 р. Рада ЄС досягла політичної домовленості щодо забезпечення фінансової стійкості ЄФМ, позаяк 86% загального обсягу фінансування на 2021–2027 рр. вже було виділено в 2022 р. Крім того, Рада ЄС вирішила збільшити загальний обсяг фінансування ЄФМ у 2023 р. на 2 млрд євро (у цінах 2018 р.) з можливістю подальшого збільшення на наступному етапі. Повна сума збільшення загального обсягу фінансування ЄФМ до 2027 р. становить 5,5 млрд євро (у цінах 2018 р.) [31]. Ж. Боррель, Високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки, наголосив, що «менш ніж за два роки Європейський фонд миру довів свою цінність» [31]. Угода буде офіційно оформлена на початку 2023 р., коли Ж. Боррель представить пропозицію щодо внесення змін до Рішення Ради ЄС (CFSP) 2021/509. Рішення про збільшення фінансування на користь України і надсилає чіткий сигнал про незмінну солідарність ЄС у військовій підтримці України.

Порядок денний ЄС щодо солідарності з Україною та вироблення стратегії ЄС у відповідь на неспровоковану агресію Росії обговорено на неформальному саміті глав держав і урядів ЄС 10–11 березня 2022 р. Результатом саміту стало прийняття Версальської декларації [43], в якій засуджено російську агресію та визначено подальший план дій. 23 березня 2022 р. Рада ЄС прийняла

⁶ Європейський фонд миру – це позабюджетний інструмент, спрямований на посилення спроможності Союзу запобігати конфліктам, розбудовувати мир і зміцнювати міжнародну безпеку, сприяючи діяльності зі зміцнення потенціалу військових, а також забезпечуючи навчання, обладнання та інфраструктуру для цілей безпеки в межах Спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Рішення (CFSP) 2022/471 (2) [20] про внесення змін до Рішення (CFSP) 2022/338, що збільшило базову суму фінансування ЄФМ до 900 млн євро. 13 квітня 2022 р. Рада прийняла Рішення (CFSP) 2022/636 (3) [21] про внесення змін до Рішення (CFSP) 2022/338, яке збільшило базову фінансову суму до 1 млрд 350 млн євро. 23 травня 2022 р. Рада прийняла Рішення (CFSP) 2022/809 (4) про внесення змін до Рішення (CFSP) 2022/338 [22], яке збільшило базову суму фінансування до 1 млрд 840 млн євро.

Але важливою і переломною подією щодо солідарності з Україною та надання військової допомоги став саміт Європейської Ради 23–24 червня 2022 р., де було прийнято важливе геополітичне рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС⁷. Політична підтримка України полягала в прийнятті висновків Європейської Комісії (ЄК) щодо заявки України на членство в ЄС, поданої 28 лютого 2022 р.⁸. Це історичне для України і важливе для ЄС політичне рішення було позитивно сприйняте громадянами України та держав-членів ЄС, що додало Українській нації стійкості у боротьбі з ворогом, незламної віри у перемогу та європейську перспективу. З отриманням статусу кандидата на вступ до ЄС для України відкрилися нові можливості розширення допомоги та приєднання до ініціатив і програм ЄС для країн-кандидатів. На думку авторки, безпековий чинник в умовах військової агресії РФ вплинув на такий важливий політичний крок з боку ЄС і пришвидшив прийняття рішення щодо надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Так відбулося в 1999 р., коли Європейська Рада з мотивів безпеки (події в Косово) прийняла рішення щодо процесу розширення на Схід і можливості одночасного вступу всіх країн-кандидатів; тоді на зміну принципу «розширення хвилями» прийшов принцип «принцип регати». І саме з огляду на безпекові загрози з боку РФ, як зазначив у Зверненні до послів ЄС Президент Європейської Ради Ш. Мішель, «Європейська Рада, ймовірно, викликала деякий подив, ухваливши рішення про надання статусу кандидатів Україні та Молдові та визнання європейської перспективи Грузії» [14]. Для України це було доленосне рішення, яке визначало солідарність

ЄС з Україною у боротьбі з агресором. Але для ЄС це також не менш важливо, адже «рішення про надання Україні статусу кандидата Європейський Союз прийняв насамперед у власних інтересах, що визначає його як важливого гравця на світовій арені», – зазначила Віце Прем'єр-міністр України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішина у інтерв'ю «Kyiv Independent» [39]. Україна зробила свій цивілізаційний вибір і в умовах війни, виборюючи свою незалежність та відстоюючи державність, продовжує євроінтеграційні перетворення. На даному етапі відбувається інтенсивний політичний діалог щодо виконання Україною вимог для вступу в ЄС та початку переговорного процесу в 2023 р.

З наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС актуалізується питання збільшення військової допомоги. У своїх висновках від 23–24 червня 2022 р. Європейська Рада вкотре заявила, що «ЄС залишається твердо відданим наданням подальшої військової підтримки Україні, щоб вона могла здійснити своє невід'ємне право на самооборону від російської агресії та захистити територіальну цілісність і суверенітет» [28]. Європейська Рада закликала Раду ЄС швидко опрацювати питання подальшого збільшення військової підтримки. У зв'язку з триваючою збройною агресією Рада ЄС затвердила ще два механізми в межах ЄФМ, що спрямовані на посилення підтримки з боку ЄС спроможності та стійкості ЗСУ. По-перше, Рішенням Ради ЄС (CFSP) 2022/1284 від 21 липня 2022 р. про внесення змін до Рішення (CFSP) 2022/339 було додатково збільшено базову суму фінансування на 490 млн євро і активовано 5-й транш допомоги [23]. По-друге, Рішенням Ради ЄС (CFSP) 2022/1285 від 21 липня 2022 р. про внесення змін до Рішення (CFSP) 2022/338 внесені зміни і базова сума фінансування, що призначена для покриття витрат, пов'язаних із заходами допомоги, з 21 липня 2022 р. становить 2 млрд 330 млн євро» [24]. 17 жовтня 2022 р. Рада ЄС ухвалила додаткові заходи допомоги в межах ЄФМ для подальшої підтримки спроможності ЗСУ і погодила 6-ий транш допомоги обсягом 500 млн євро. Загальний внесок ЄС у межах ЄФМ на кінець 2022 р. склав 3,1 млрд євро [41]. Таким чином, ЄС посилює свою солідарність з Україною, а відтак посилює ЗСУ та захищає цивільне населення України від російської агресії. Обсяг техніки, що вже надається в новому пакеті підтримки, відповідає поточним пріоритетам, що визначені Урядом України. Заходи допомоги включають 490 млн євро на військову техніку летальної дії для оборонних цілей та 10 млн євро на покриття витрат щодо передачі техніки та матеріалів (засобів індивідуального захисту, аптечок і пального) [25]. В межах цього пакету допомоги дозволено забезпечення технічного обслуговування та ремонту військової

⁷ Європейська Рада надала статус країни-кандидата Республіці Молдова, визнала європейську перспективу для Грузії і готова надати Грузії статус країни-кандидата після того, як будуть розглянуті пріоритети, зазначені у висновку Комісії щодо заявки Грузії на членство.

⁸ 28 лютого 2022 р. Україна підписала заявку про вступ до Європейського Союзу. Європейський Парламент підтримав заявку України 1 березня 2022 р., затвердивши резолюцію, якою рекомендував державам-членам ЄС працювати над наданням Україні статусу кандидата на вступ. 11 березня 2022 р., за результатами саміту у Версалі Рада ЄС попросила Єврокомісію подати висновок щодо заявки України на вступ до Європейського Союзу. Надалі Україна отримала від Європейської Комісії дві частини опитувальника для вибраного кандидата (відповідно 08 та 13 квітня) та заповнила його в дуже довгі строки (відповідно 17 квітня та 09 травня). 17 червня 2022 р. Європейська Комісія рекомендувала надати Україні (а також Молдові) статус кандидата в члени Європейського Союзу.

техніки, що була передана Україні державами-членами ЄС раніше у межах ЄФМ.

Кожне наступне рішення дозволяло збільшити об'єми військової допомоги, яка призначалася Україні. На засіданні Ради ЄС із закордонних справ 23 січня 2023 р. досягнуто політичної домовленості щодо 7-го траншу військової підтримки в рамках ЄФМ з додатковим фінансуванням 500 млн євро. Таким чином, станом на кінець січня 2023 р. допомога через ЄФМ складає 3,6 млрд євро [34]. Всі кошти в межах ЄФМ спрямовуються на покриття витрат держав-членів ЄС на забезпечення Збройних Сил України амуніцією та військовим обладнанням. Окрім того, держави-члени ЄС надають військове обладнання з національних резервів і фондів. Але це не є предметом дослідження даної статті.

Продовженням військової підтримки України у протистоянні російській збройній агресії є створення Місії ЄС з військової допомоги Україні (The EU Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine))⁹. Власне щоб розширити допомогу Україні Рада ЄС на саміті 17 жовтня 2022 р. схвалила рішення щодо створення Місії EUMAM Ukraine на 2 роки з можливістю її пролонгації. Місія є безпосередньою відповіддю на запит України від 30 вересня 2022 р. (інформація з сайту Міністерства оборони України), що адресований Високому представнику ЄС із закордонних справ і безпекової політики Ж. Боррелю. Міністр закордонних справ України Д. Кулеба та Міністр оборони України О. Резніков спільно попросили ЄС про військову підтримку та підтвердили, що потреби України в цьому відношенні включають індивідуальну та колективну (аж до рівня бригади), а також спеціальну військову підготовку.

Місія EUMAM Ukraine спрямована на посилення спроможності Збройних Сил України, включно з Силами територіальної оборони, захищати територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів, а також стримувати й реагувати на можливі майбутні військові наступи Росії та інших потенційних агресорів. «Це найбільша військова місія, яку ЄС коли-небудь розпочинав для будь-кого зі своїх партнерів», – сказав Ж. Боррель [25].

Метою Місії є сприяння зміцненню військового потенціалу ЗСУ щодо ефективного ведення воєнних дій через забезпечення індивідуальної, колективної та спеціалізованої підготовки ЗСУ, а також координації та синхронізації діяльності держав-

членів, які проводять таку підготовку. Навчальна місія забезпечує координацію двосторонніх дій держав-членів ЄС з оборони України, а також з іншими міжнародними партнерами, є відкритою для участі третіх держав. Аби продовжувати підтримувати Україну в російській загарбницькій війні, EUMAM Ukraine вже розпочала свою роботу 15 листопада 2022 р. Місія з надання військової допомоги Україні вирішує термінові та довгострокові потреби в навчанні Збройних Сил України, що дозволить тренувати 15 тис. українських військових. Це обійдеться бюджету ЄС у 100 млн євро [13]. За словами Ж. Борреля, в рамках Місії EUMAM Ukraine на початок 2023 р. навчаються близько 1100 українських військових. Місія тісно співпрацює з усіма іншими міжнародними партнерами-однодумцями, щоб забезпечити підтримку в навчанні Збройних Сил України. Вся діяльність Місії здійснюється на території ЄС. Наразі 24 держави-члени ЄС запропонували навчальні модулі та персонал. EUMAM Ukraine відкрита для участі третіх країн. Зі слів Ж. Борреля, Норвегія, яка не є членом ЄС, пожертвує 50 млн євро на підтримку Місії [25]. Навчання супроводжується наданням ЗСУ техніки летального та нелетального призначення. Це обладнання надається державами-членами та фінансується ЄФМ [13]. На цьому ж саміті 17 жовтня 2022 р. Рада ЄС схвалила надання допомоги в межах ЄФМ обсягом 16 млн євро на тренувальне обладнання для підтримки розбудови потенціалу ЗСУ в рамках Місії EUMAM Ukraine з урахуванням операційних потреб України [25]. На засіданні Ради ЄС із закордонних справ 23 січня 2023 р. прийнято додаткові заходи допомоги на суму 45 млн євро для українських військових, які проходять військові навчання у рамках Місії EUMAM Ukraine [34].

Допоки достеменно не відома загальна сума допомоги Україні від ЄС та його держав-членів, але, виступаючи на прес-конференції Ради ЄС із закордонних справ 23 січня 2023 р., Високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Ж. Боррель у своєму виступі назвав загальну суму підтримки України, що складає 49 млрд євро [34]. Ця сума включає всі види військової, фінансової, економічної і гуманітарної допомоги та макрофінансової підтримки України не лише з бюджетних та позабюджетних коштів ЄС, а й від держав-членів ЄС. «Це означає, що Європейський Союз займає перше місце – країни-члени та європейські інституції, усі разом – ми займаємо перше місце у нашій підтримці України», – з гордістю підсумував Ж. Боррель [34]. Як витікає з вищезазначеного, ЄС мобілізував свої зусилля і держав-членів у солідарності з Україною та у боротьбі з російською збройною агресією.

Надання військової допомоги невіддільне від політичної підтримки України. Одним з найваж-

⁹ The EU Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine) – Місія ЄС з військової допомоги проводить навчання особового складу Збройних Сил України на базовому, середньому та спеціалізованому рівнях з медичної допомоги, розминування, логістики та зв'язку, технічного обслуговування та ремонту, серед іншого. Вона також забезпечує підготовку молодшого керівництва від рівнів секцій/відділення та взводу до роти, включаючи оперативну підготовку: підготовка рот, батальйонів і бригад до колективних маневрів і тактики до рівня батальйону; а також поради щодо планування, підготовки та проведення навчань з бойовими стрільбами.

лівіших для України політичних рішень було рішення Європейської Ради про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, про що йшлося вище. Передував важливим політичним рішенням складний переговорний процес, потужна робота Українського дипломатичного корпусу в державах-членах ЄС щодо підтримки України. Але понад усе вплинули візити європейських дипломатів до Києва і побачена жорстокість російсько-української війни. Низка візитів європейських очільників (Урсули фон дер Ляєн, Ш. Мішеля, Р. Мацоли, Е. Макрона, О. Шольца, М. Драгі, А. Дуди, а також Б. Джонсона та багатьох інших європейських політиків і урядовців) на звільнені від російської окупації території Бучі, Бородянки, Гостомеля, Ірпеня, Чернігова та багатьох інших міст і містечок України підтвердили жахливі воєнні злочини російської армії проти цивільного населення України та знищення всього, що траплялося на шляху агресора. Перед європейськими дипломатами відкрились усі масштаби трагедії в Україні, що проявилася в тотальному знищенні російською армією населених пунктів та геноциді Української нації. Відбулося усвідомлення жорстокості неспровокованої війни, що вплинуло на зміст політичного, публічного і суспільного дискурсів в ЄС щодо солідарності з Україною та прийняття Європейським Парламентом (ЄП) низки важливих для України політичних рішень, які протягом тривалого часу були предметом дипломатичного і політичного діалогу України з ЄС.

Усвідомлюючи всю глибину трагедії в Україні і безпекових загроз для Європи, Європейський Парламент визнав Росію «державою-спонсором тероризму і державою, яка застосовує засоби тероризму», про що йдеться у Резолюції ЄП від 23 листопада 2022 р. про визнання Росії державою-спонсором тероризму та державою, яка використовує засоби тероризму [29]. Депутати ЄП підкреслили, що «навмисні напади та звірства, вчинені російськими військами та їхніми союзниками проти цивільних осіб в Україні, руйнування цивільної інфраструктури та інші серйозні порушення міжнародного та гуманітарного права є терористичними актами та військовими злочинами». Резолюція була прийнята 494 голосами «за», 58 «проти» і 44 «утрималися» [29]. Важливо зауважити, що оскільки ЄС наразі не може офіційно визнавати держави спонсорами тероризму, то ЄП закликав держав-членів ЄС запровадити належну правову базу та розглянути включення Росії до такого списку. Це призведе до низки значних обмежувальних заходів проти Москви та матиме серйозні обмежувальні наслідки для відносин ЄС із Росією. Попри те, що Резолюція не має юридичних наслідків, але вона має важливе політичне і моральне значення, що дозволяє розширювати санкції проти

Росії. Станом на грудень 2022 р. держави-члени ЄС заморозили 19 млрд євро активів, що належать особам, які підтримують Путіна, заблоковано близько 300 млрд євро резервів Центрального банку РФ [6]. 16 грудня 2022 р. Радою ЄС ухвалено дев'ятий пакет санкцій проти РФ, як «відповідь ЄС на постійну ескалацію Росії та її навмисні атаки на мирне населення та цивільну інфраструктуру» [38]. В січні-лютому 2023 р. йде підготовка десятого санкційного пакету для РФ.

Ще одним важливим політичним кроком є визнання Європейським Парламентом Голодомору 1932–1933 рр., заподіяного в Україні радянським режимом, геноцидом Українського народу. У Резолюції, яка прийнята 15 грудня 2022 р., депутати ЄП рішуче засудили дії радянського режиму, які призвели до загибелі мільйонів українців, і закликають усі держави та організації, які ще не зробили цього, наслідувати їхній приклад і визнати Голодомор 1932–1933 рр. геноцидом Українського народу. Резолюція була прийнята 507 голосами «за», 12 «проти» і 17 «утрималися» [35].

Повідомлення про звірства, вчинені російськими збройними силами в Бучі, Ірпіні та багатьох інших українських містах під час російської окупації, розкривають жорстокість загарбницької війни РФ проти України і підкреслюють важливість скоординованих міжнародних дій для встановлення відповідальності за злочин агресії та всі порушення міжнародного гуманітарного права. Європейська Рада закликала Європейську Комісію та держав-членів ЄС підтримати повну відповідальність Росії за всі вчинені нею та її союзниками злочини у агресивній війні проти України. 30 листопада 2022 р. ЄК представила альтернативні варіанти того, як створити механізм відповідальності за злочин агресії проти України, але будь-яке рішення щодо такого механізму повинно прийматися в тісній співпраці з Україною. 19 січня 2023 р. Європейський Парламент прийняв Резолюцію про створення трибуналу щодо злочину агресії проти України (2022/3017(RSP)) [30]. Текст прийнято 472 голосами «за», 19 «проти» і 33 «утрималися» [42].

В Резолюції чітко визначено, що Росія веде незаконну, неспровоковану та невинуватну агресивну війну проти України з лютого 2014 р., яку вона відновила 24 лютого 2022 р. шляхом масованого вторгнення в Україну. Засуджені дії РФ щодо оголошення 30 вересня 2022 р. в односторонньому порядку, під час так званих псевдо референдумів, анексії частково окупованих Росією Донецької, Херсонської, Луганської та Запорізької областей України. У прийнятій Резолюції депутати ЄП закликають держави ЄС у тісній співпраці з Україною та міжнародним співтовариством домагатися створення спеціального міжнародного трибуналу та притягнути політичне та військове керівни-

цтво Росії і Білорусі до відповідальності за злочин агресії проти України [30].

З 2 березня 2022 р. прокурор Міжнародного кримінального суду (МКС) проводить розслідування ситуації в Україні у зв'язку з минулими та теперішніми заявами про злочини, вчинені РФ з 21 листопада 2013 р., включаючи геноцид, військові злочини та злочини проти людяності. Але цей процес має низку правових колізій, які потрібно врегулювати через певні юридичні процедури. Хоча МКС, згідно з двома спеціальними заявами України, має юрисдикцію щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та злочину геноциду, вчиненого на території України з листопада 2013 р., але МКС не має юрисдикції щодо злочину агресії, вчиненого проти України, позаяк ні Україна, ні Російська Федерація, ні Республіка Білорусь не ратифікували Римський статут та поправки, пов'язані зі злочином агресії. Але Україна визнала юрисдикцію МКС і співпрацює з ним, хоча і не є стороною МКС, що є підставою для співпраці щодо створення спеціального міжнародного трибуналу. Створення трибуналу має заповнити вакуум у міжнародному кримінальному правосудді та доповнити слідчі зусилля МКС, оскільки він наразі не може розслідувати злочин агресії, коли йдеться про Україну. Власне це є причиною, чому необхідно створення спеціального міжнародного трибуналу.

Наразі в цьому процесі зроблено лише перші кроки. Резолюцію мають підтримати міжнародні інституції та держави ЄС і не тільки. ПАРЕ вже підтримала Резолюцію ЄП про створення трибуналу 26 січня 2023 р. Ще раніше парламенти Чехії, Естонії, Франції, Латвії, Литви, Нідерландів і Польщі ухвалили резолюції, які підтримують створення спеціального міжнародного трибуналу. Питання за іншими міжнародними організаціями та державами-членами ЄС та іншими демократичними державами світу. Для України важливо ратифікувати Римський статут МКС та поправки до нього, офіційно набути членства в МКС, зосередитись на створенні механізмів для спеціального трибуналу. Важливою є підтримка українських органів влади та міжнародних органів у забезпеченні доказів, які будуть використані в майбутньому.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Повномасштабна збройна агресія РФ проти України з 24 лютого 2022 р. спричинила кардинальні зміни у європейській та міжнародній безпеці. Європейський Союз висловлює свою непохитну підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, рішуче засуджує агресивну війну Росії проти України. За таких умов ЄС, більше ніж будь-коли раніше, об'єднався перед загрозою неспровокованої та

невиправданої військової агресії Росії проти України. Гострою потребою для ЄС стало створення більш гнучких систем безпекової взаємодії, що зможуть швидко й ефективно реагувати на нові виклики і загрози на східних кордонах. Спільні безпекові загрози визначають стратегію і тактику відносин ЄС з Україною в нових геополітичних реаліях, а безпековий чинник є ключовим у визначенні зовнішньої політики ЄС та європейських держав щодо України.

Перемога у екзистенційній для України війні визначається не лише національною стійкістю України та готовністю ЗСУ дати відсіч ворогові, а й значною мірою консенсусом західних політичних еліт, міжнародною солідарністю з Україною. Війна суттєво поглибила політичний діалог та пришвидшила прийняття ЄС важливих політичних рішень, що виводить відносини Україна-ЄС на новий стратегічний рівень. Солідарність ЄС з Україною в умовах повномасштабної війни та політична підтримка України визначається такими політико-правовими рішеннями: по-перше, наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС (ЄР, червень 2022 р.); по-друге, визнанням Росії державою-спонсором тероризму (ЄП, листопад 2022 р.); по-третє, визнанням Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом Українського народу (ЄП, грудень 2022 р.); по-четверте, прийняттям ЄП Резолюції про створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України (ЄП, січень 2023 р.). Важливі політичні кроки ЄС обумовлені: кризою європейської системи безпеки та загрозами, що постали на кордонах ЄС і потребують термінового вирішення; усвідомленням того, що Україна, у боротьбі за демократичні цінності та свободи, створює «безпековий щит» для всієї Європи, а відтак є важливою складовою нової архітектури європейської безпеки.

Солідарність ЄС з Україною у боротьбі з РФ з мотивів безпеки є актуальною як для ЄС, так і для НАТО, як гаранта безпеки і оборони для держав-членів ЄС та визначає перспективи формування нової моделі глобальної безпеки, контури якої закладені у форматі «Рамштайн», де Україна є суб'єктом. Безпековий чинник визначає важливі політичні рішення ЄС та зміст і масштаби солідарності з Україною у протидії російській збройній агресії та наданні військової та інших видів допомоги, яку Україна отримує з перших днів війни як від ЄС, так і додатково від держав-членів ЄС. Зі слів Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки Ж. Борреля загальна сума підтримки України складає 49 млрд євро [34], що включає всі види військової, фінансової, економічної та гуманітарної допомоги.

Стійкість і мужність ЗСУ та української нації, непохитна воля вистояти і захистити демократичні цінності та свободи спонукали європейські

політичні еліти до підтримки України та надання військової допомоги, включно з летальною зброєю для оборонних і наступальних операцій. На інституційному рівні ЄС прийняв низку рішень щодо надання Україні військової допомоги, що продиктовано геополітичними реаліями і, відповідно, потребами України та можливостями ЄС і його держав-членів забезпечити такі потреби. Хоча цього поки-що недостатньо для швидкої перемоги України, але процес запущено й інших шляхів, окрім силового, зупинити агресію РФ раз і назавжди не існує. Військова допомога від ЄС надається через Європейський фонд миру і станом на кінець січня 2023 р. Україна отримала 3,6 млрд євро військової допомоги. Окрім того, допомога надходить від держав-членів ЄС, які надають ресурси та військове обладнання, підтримують програми навчання і тренування українських військових.

Для розширення допомоги Україні та посилення спроможності ЗСУ, включно з Силами територіальної оборони, створена найбільша за всю історію ЄС Місія ЄС з військової допомоги Україні

(EUMAM Ukraine), що має на меті сприяння зміцненню військового потенціалу ЗСУ щодо ефективного ведення воєнних дій через забезпечення індивідуальної, колективної та спеціалізованої підготовки українських військових, а також координації та синхронізації діяльності держав-членів, які проводять таку підготовку. Навчання супроводжується наданням Збройним Силам України техніки летального та нелетального призначення. Це обладнання надається державами-членами та фінансується Європейським фондом миру.

Російська збройна агресія проти України є міжнародним злочином і не може залишитися без відповіді міжнародної спільноти в інтересах глобальної безпеки. Надзвичайно важливо знайти юридично обґрунтований механізм створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії, вчиненого на суверенній території України. Ці проблеми визначають перспективи наукових пошуків, позаяк воєнні злочини, геноцид РФ на території України та злочини агресії обов'язково мають бути покарані, щоб історія не повторилася ніколи знову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брусиловська О. Російсько-українська війна: попередні уроки для ЄС та сценарії майбутнього. Науковий журнал «Politicus». Спецвипуск, 2022. С. 15-22. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.2>
2. Герасимчук Т.Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. Науковий журнал «Politicus» № 4, 2022. С. 18-28. DOI https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-4.3_
3. Герасимчук Т.Ф. Платформи солідарності Європейського Союзу з Україною у протидії російській збройній агресії. Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. VII. Київ, APREI, 2022. 81 с. С. 23-43. URL: <http://yearlybook-aprei.com.ua/archive/>
4. Горюнова Є. Зовнішня політика ЄС щодо російсько-української війни (2014-2022 рр.). Науковий журнал «Politicus». Спецвипуск, 2022. С. 45-51. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.7>
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Росія/Україна: Виступ Високого представника Жозепа Борреля на заході «Спільні дії для припинення безкарності Росії та забезпечення справедливості для жертв». 02.12.2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/423288_en?etrans=uk
7. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, введено в дію Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
8. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
9. Стратегічна концепція НАТО – 2022 ухвалена главами держав і урядів на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 року. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_197281.htm?selectedLocale=en
10. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page
11. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlyatipografiivse.pdf?fbclid=IwAR2wSRICocwSyt6wHxQ73Z5mup6poENbjkEQCec879MsrF8MJHXdda_jA
12. Хома Н. М. Співфінансування в системі технологій миробудівництва: на прикладі допомоги Україні під час російської військової агресії. Науковий журнал «Politicus». Випуск 3. 2022. С. 52-59. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-3.8>
13. About EU Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine). URL: https://www.eeas.europa.eu/eumam-ukraine/about-eu-military-assistance-mission-support-ukraine-eumam-ukraine_en?s=410260#57537
14. Address by President Charles Michel to the annual EU Ambassadors' conference/ European Council. 10 October 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/10/discours-du-president-charles-michel-lors-de-la-conference-annuelle-des-ambassadeurs-de-l-ue/>

15. A Strategic Compass for Security and Defence for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. Brussels, 21 March 2022. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>
16. Consolidated version of the Treaty on European Union. Document 12012M/TXT. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2012/oj
17. Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a European Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D0509>
18. Council Decision (CFSP) 2022/339 of 28 February 2022 on an assistance measure under the European Peace Facility to support the Ukrainian Armed Forces. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.061.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A061%3ATOC
19. Council Decision (CFSP) 2022/338 of 28 February 2022 on an assistance measure under the European Peace Facility for the supply to the Ukrainian Armed Forces of military equipment, and platforms, designed to deliver lethal force. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.060.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A060%3ATOC
20. Council Decision (CFSP) 2022/471 of 23 March 2022 amending Decision (CFSP) 2022/338 on an assistance measure under the European Peace Facility for the supply to the Ukrainian Armed Forces of military equipment, and platforms, designed to deliver lethal force. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/471>
21. Council Decision (CFSP) 2022/636 of 13 April 2022 amending Decision (CFSP) 2022/338 on an assistance measure under the European Peace Facility for the supply to the Ukrainian Armed Forces of military equipment, and platforms, designed to deliver lethal force. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022D0636>
22. Council Decision (CFSP) 2022/809 of 23 May 2022 amending Decision (CFSP) 2022/338 on an assistance measure under the European Peace Facility for the supply to the Ukrainian Armed Forces of military equipment, and platforms, designed to deliver lethal force. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.145.01.0040.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A145%3ATOC
23. Council Decision (CFSP) 2022/1284 of 21 July 2022 amending Decision (CFSP) 2022/339 on an assistance measure under the European Peace Facility to support the Ukrainian Armed Forces. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.195.01.0091.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A195%3ATOC
24. Council Decision (CFSP) 2022/1285 of 21 July 2022 amending Decision (CFSP) 2022/338 on an assistance measure under the European Peace Facility for the supply to the Ukrainian Armed Forces of military equipment, and platforms, designed to deliver lethal force. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.195.01.0093.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A195%3ATOC
25. Council Decision (CFSP) 2022/1968 of 17 October 2022 on a European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine) URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/1968/oj>
26. Council of the EU Foreign Affairs Council, 18 July 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2022/07/18/>
27. Dempsey J. Russia's War in Ukraine Must Change the EU. Carnegie Europe. 05 May, 2022. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/87074>
28. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>
29. European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism. 23.11.2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-state-sponsor-of-terrorism>
30. European Parliament resolution of 19 January 2023 on the establishment of a tribunal on the crime of aggression against Ukraine (2022/3017(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0015_EN.html
31. European Peace Facility: Council agrees €2 billion increase of the financial ceiling in 2023. Council of the EU. 12 December 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/12/european-peace-facility-council-agrees-2-billion-increase-of-the-financial-ceiling-in-2023/>
32. EU Solidarity with Ukraine. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/factsheets-eu-solidarity-ukraine_en
33. Factsheet: The European Union and Ukraine. 25 January 2023.Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_22_3862
34. Foreign Affairs Council: Remarks by High Representative Josep Borrell at the press conference. Brussels. 23.01.2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/foreign-affairs-council-remarks-high-representative-josep-borrell-press-conference-3_en?s=410260

-
35. Holodomor: Parliament recognises Soviet starvation of Ukrainians as genocide. Press Releases PLENARY SESSION AFET. 15 December 2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221209IPR64427/holodomor-parliament-recognises-soviet-starvation-of-ukrainians-as-genocide>
36. Kaeding M., Pollak J., Schmidt P. European Solidarity in Action and the Future of Europe. 2022. 201 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=3ydgEAAAQBAJ&pg=PR19&hl=uk&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false
37. Naumkina S., Kamenchuk T. Changes priorities in the concepts of regional policy and tools for its implementation on the path to European integration. Науковий журнал «Politicus». Спецвипуск, 2022. P. 85-89. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-спец.13> URL: <http://politicus.od.ua/index.php/2022-ukr?id=57>
38. Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine. URL: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en
39. Sorokin O. Deputy PM in charge of Ukraine's EU accession: 'A decade is far too long'. November 24, 2022. URL: <https://kyivindependent.com/national/deputy-pm-in-charge-of-ukraines-eu-accession-a-decade-is-far-too-long>
40. Speech of President von der Leyen at the Conference of EU Ambassadors. 10.10.2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_22_6133
41. Ukraine: Council agrees on further support under the European Peace Facility. Council of the EU Press release 17 October 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/17/ukraine-council-agrees-on-further-support-under-the-european-peace-facility/>
42. Ukraine war: MEPs push for special tribunal to punish Russian crimes. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230113IPR66653/ukraine-war-meps-push-for-special-tribunal-to-punish-russian-crimes>
43. Versailles Declaration. Informal meeting of the Heads of State or Government. (10 and 11 March 2022). Versailles, 11 March 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf>
44. Von der Leyen: 'I'm deeply convinced that Ukraine will win this war'. September 16, 2022. URL: <https://kyivindependent.com/national/von-der-leyen-im-deeply-convinced-that-ukraine-will-win-this-war>
45. Zerka Pawel. War in Ukraine: A resilience test for European solidarity. URL: <https://ecfr.eu/article/war-in-ukraine-a-resilience-test-for-european-solidarity/>